

מבטרים

כתב עת לתרבות חזותית

גיליון מס' 1 | תשפ"ב | 2022

מבטים כתב עת לתרבות חזותית יוצא לאור מטעם המחלקה לאמנויות באוניברסיטת בן-גוריון בנגב

עורך ראשי: דניאל מ. אונגר

עורכת בפועל: שרה אופנברג

חברי וחברות המערכת: נועם גונן, אמה גשינסקי, בר לשם, רפאלה צרפתי, תהילה שדה

מעצבת גרפית: עינת פרלמן רוגל

עורכת לשונית: אורלי ניטיס יעקובי

ISSN 2710-480X

© כל הזכויות שמורות, מבטים: כתב עת לתרבות חזותית 2021

יש לשלוח מאמרים בעברית, כשהם ערוכים ומותקנים, כקבצי מעבד תמלילים WORD, לכתובת הדואר האלקטרונית mabatim.arts@gmail.com הוראות התקנה ניתן למצוא באתר הבית של כתב העת.

כתב העת מופץ במרשתת בגישה פתוחה: n.bgu.ac.il/humsos/art/Pages/mabatim.aspx

פייסבוק: [Mabatim.Arts](https://www.facebook.com/Mabatim.Arts)

כתובת המערכת: המחלקה לאמנויות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ת.ד. 653, באר שבע, 84105

תמונת השער: שרון פוליאקין, (2011) Valley, תצריב, אקוויטניה והדפס-רשת. 27.5/20 ס"מ.

תוכן עניינים

4	דבר המערכת
	מאמרים
6	חמדת כסלו משחק והבנה: השפעתם של אנרי פואנקרה ואנרי ברגסון על אמנותו של מרסל דושאן
31	דפנה נסים הסוכנות הרגשית של הדיוקן: הזדהות ועונג בקשר בין אציל ודיוקנו בשלהי ימי הביניים בספר השעות מהאג (ms.76 f 2)
58	נסים גל לא־לריק: החלל הריק באמנות פלסטינית עכשווית
77	גל סופר ארחות עקלקלות וצורות משונות: ויזואליה ככלי לשליטה בשדים
101	אושרי ברגיל מה בין אוטונומיה ליצירה עצמית בעידן המידע?
118	דוד שפרבר נידה, טבילה ומקווה באמנות היהודית־פמיניסטית: בין ישראל לארצות הברית
164	אלינור זילברמן מיני־מי: הגרסה המוקטנת שלי אופנת אימהות־בנות
189	מרים מלאכי אמנות של אחרים: לידתו של השיח האסתטי על אמנות יפנית בצרפת במפנה המאה העשרים
213	אלה קריגר ה"אמנות ההדפסית" של שרון פוליאקין, הילה בן ארי ודורית רינגרט
	ביקורת ספרים
237	דליה מנור אסנת צוקרמן רכטר, אוצרות עכשווית בישראל 1965–2010
243	שחר מרנין־דיסטלפלד טל דקל, נשים וזקנה: מגדר וגילנות בראי האמנות בישראל
	ביקורת תערוכה
247	שירה גוטליב דיויד הוקני: נורמנדי שלי (Ma Normandie)
	מאמר מתורגם
253	שלי ארינגטון גלובליזציה של תולדות האמנות

דבר המערכת

באולם המרכזי של ציור המאה השש-עשרה בלובר מוצג ציורו המפורסם של ליאונרדו דא-ווינצ'י, **המונה ליזה**. הציור קטן-הממדים ממוקם מול ציורו גדול-הממדים של ורונזה, **החתונה בקנה**. בראשון מוצג דיוקן אישה, בשני מתואר אירוע רב-משתתפים הכולל כמאה דמויות, וביניהן ניתן לזהות דיוקנאות של דמויות ידועות בוונציה בתקופתו של ורונזה. לאדם שנכנס כיום לאולם זה אין סיכוי להחמיץ את **המונה ליזה**, ולו רק משום שכל העיניים נשואות אליה ורבים ממתינים בתור המשתרך כל העת לפניה, תוך שהם מפנים את גבם לציורו המרשים של ורונזה. אולם כמה מן הנוכחים יתבוננו בציור שממול? אילו היו מעמידים את אותן שתי יצירות, האחת מול השנייה, בראשית המאה התשע-עשרה, סביר להניח שהקהל היה עומד בגבו ל**מונה ליזה** ונושא את עיניו אל דמויות המשתתפים הרבים ב**חתונה בקנה**; היצירה של ורונזה, שנגנבה בחסות הכיבוש של נפוליאון, הייתה זוכה למלוא תשומת הלב.

מודעות וידע מכתבים את המבט. המבט של הצופים על היצירה משתנה כפועל יוצא מהשתנות הנסיבות; כאן המקום להזכיר שגם מעמדה של **המונה ליזה** השתנה בעקבות גניבת הציור בראשית המאה העשרים. המודעות אל שתי היצירות ואופני ההסתכלות בהן הושפעו במידה ניכרת מפרסומן, שנקנה לא רק בזכות איכות היצירה אלא גם מסיבות נוספות. הסיפור שלהן מלמד על כוחה של המילה הכתובה בהכוונת המבט, ועל השפעתה על אופני ההסתכלות שלנו. אלא שלענייננו חשוב עצם העניין – המבט. בשליש האחרון של המאה העשרים הפך המבט למושג מפתח בחשיבה על האדם, ועבר תמורה מושגית-פרדיגמטית שבה איבדה הראייה את תפקידה המסורתי כ"מדיום קולט", והמבט השיל את תפקידו כאמצעי לייצוג המציאות – לטובת תפקידם של הראייה והמבט גם יחד כגורמים מכוננים בהבניה של זהות ומשמעות, כלומר כאמצעים של "כוח". עד כמה משפיעות הנסיבות ההיסטוריות על נקודת המבט של הצופה? מה תפקידם של חוקרי האמנות ופרשניה? עד כמה המחקר והידע משפיעים על המודעות שלנו ליצירות האמנות? כל אלה שאלות מהותיות במחשבת האמנות שאנחנו מקווים כי יידונו בכתב העת החדש.

מבטים הינו כתב עת אקדמי מקוון שנולד מתוך הצורך להנגיש לקוראים הישראלים מחקרים בתרבות החזותית בשפה העברית. הבחירה בשם **מבטים** נועדה להדגיש את המטרה העיקרית שלשמה הוקם – פיתוחו של שיח אקדמי פורה במגוון רחב של נושאים בתרבות החזותית, בשאיפה לשמש אכסנייה למגוון רעיונות, דעות, פרשנויות וגילויים אשר במרכזם עומדת היצירה האמנותית על שלל צורותיה. דימוי הלוגו של כתב העת מבטא את העיקרון המנחה שלו – דמות אישה (Sappho?) האוחזת בידה השמאלית אובייקט מלבני דמוי ספר, יומן או מסגרת של תמונה, ואילו הימנית היא מקרבת קצה עיפרון או מכחול אל פיה בארשת פנים מהורהרת. דימוי זה מבטא את הקשר הבלתי אמצעי שבין ההיבט החזותי להיבט המילולי. כתב העת, נועד

לעורר הרהור, מחקר ופרשנות על יצירות אמנות ותרבות חזותית, מתוך הכרה בכך שהשדה רחב, המחקר בו פורה, ודרכי ההתבוננות בו הן רבות ומגוונות.

בחרנו לפרסם בגיליון הראשון של **מבטים** מאמר מתורגם מאת חוקרת תרבות מוכרת, שבו מצאנו את הפלורליזם התרבותי והמחשבותי שביקשנו להביא לידי ביטוי בכתב העת. המאמר "גלובליזציה של תולדות האמנות" מאת שלי ארינגטון נועד להסיר את הגבולות והמגבלות אשר עלולים להגביל את המרחב האמנותי, ולברר מהן אמות המידה הנכונות ביחסנו לתרבויות חזותיות מוכרות ומוכרות פחות. הבחירה שלנו לייסד במה אקדמית חדשה בשפה העברית, במזרח התיכון דווקא, היא המעגנת את הקשר הבסיסי ביותר בין מטרותינו לבין מאמרה של ארינגטון: הממד הגלובלי מאיר את המקומי, ויחסי הגומלין בין שניהם הם המעניקים משמעות אחד לשני.

אנו שואפים להישאר רלוונטיים בתוך עולמנו ובמסגרת ההתניות התרבותיות שלנו, ולהתבונן בעולם האמנות מתוך המקום הייחודי שלנו – של המבט שלנו – ומתוך המרחב המנטלי שלנו. במה זו מעצם הגדרתה היא כללית, הטרוגנית ורחבה, ומטרתה לפרסם מחקר אקדמי איכותי בכל היבט אפשרי של התרבות החזותית – ומכאן השם, ברבים, **מבטים**.